

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΙΣΗΜΟΙ ΛΟΓΟΙ

ΠΡΥΤΑΝΕΙΑ
ΧΡΗΣΤΟΥ Ν. ΚΙΤΤΑ -
ΔΗΜΟΣΘΕΝΗ Ν. ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ
2006-2010

ΤΟΜΟΣ 35ος
(Μέρος Δ' 19.5.2009-6.7.2010)

ΑΘΗΝΑ 2011

156.

ΤΕΛΕΤΗ ΕΠΙΔΟΣΗΣ ΤΙΜΗΤΙΚΟΥ ΤΟΜΟΥ
ΣΤΗΝ ΚΥΡΙΑ ΚΑΛΛΙΟΠΗ Δ. ΣΠΗΝΕΛΛΗ,
ΟΜΟΤΙΜΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΝΟΜΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Την 3η Φεβρουαρίου 2010 έγινε στη Μεγάλη Αίθουσα Τελετών του Πανεπιστημίου Αθηνών η τελετή επίδοσης τιμητικού τόμου στην κυρία Καλλιόπη Δ. Σπινέλλη, ομότιμη καθηγήτρια Εγκληματολογίας της Σχολής Νομικών, Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Η τελετή άρχισε με την προσφώνηση του Αντιπρύτανη κ. Ιωάννη Κ. Καράκωστα.

Χαιρετισμούς απηύθυναν ο αναπληρωτής καθηγητής κ. Θεόδωρος Φορτσάκης, Πρόεδρος του Τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών και ο καθηγητής κ. Λεωνίδας Κοτσαλής, Διευθυντής του Τομέα Πολιτικών Επιστημών.

Ακολούθησε η παρουσίαση του έργου της τιμωμένης από τον καθηγητή κ. Νέστορα Κουράκη, καθηγητή του Τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών και την κυρία Μαρία Κρανιδιώτη, επίκουρη καθηγήτρια του Τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Τέλος μίλησε η τιμώμενη.

ΝΕΣΤΟΡΑ Ε. ΚΟΥΡΑΚΗ

Καθηγήτρια του Τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών

ΟΜΙΛΙΑ

Αποτελεί εθιμικό κανόνα και στη χώρα μας, σε τελετές επίδοσης τιμητικών τόμων ή αναγόρευσης επίτιμων διδασκτόρων, να κυριαρχεί ένας ιδιαίτερα εγκωμιαστικός τόνος υπέρ του τιμωμένου και να διατυπώνονται τα συναφή επίθετα και επιρρήματα όχι απλώς σε θετικό, αλλά σε υπερθετικό βαθμό.

Στη σημερινή μας τελετή θα επιχειρήσω να αναπτύξω την άποψη ότι η τιμώμενη καθηγήτρια Καλλιόπη Σπινέλλη συγκεντρώνει στο πρόσωπό της και τα έξι εκείνα στοιχεία, τα οποία αποτελούν, κατά τη γνώμη μου, την πεμπτουσία ενός ολοκληρωμένου ακαδημαϊκού διδασκάλου και επιστήμονα. Μιλονότι, δε, η άποψη αυτή φαίνεται εκ πρώτης όψεως υπερβολική και εναρμονισμένη με τον προαναφερθέντα εθιμικό κανόνα περί υπερβολών κατά τις τελετές, πιστεύω, ότι, όπως θα φανεί στη συνέχεια και με την τεκμηρίωση που θα έχω την τιμή να σας παρουσιάσω, πρόκειται για μία άποψη η οποία ανταποκρίνεται πλήρως στην πραγματικότητα.

Ειδικότερα:

1. Ένα πρώτο στοιχείο που χαρακτηρίζει τον ολοκληρωμένο ακαδημαϊκό διδάσκαλο και επιστήμονα είναι, αναμφίβολα, η *αφοσίωσή του στα πανεπιστημιακά καθήκοντα και στην ακαδημαϊκή του αποστολή*, η οποία πρωτίστως είναι να ενθαρρύνει την παραγωγή επιστημονικού έργου και να αναδεικνύει, μέσω της διδασκαλίας και της έρευνας, νέους επιστήμονες. Εάν θελήσουμε να υπαγάγουμε σε αυτή τη γενική αρχή τα πραγματικά περιστατικά που αφορούν την τιμώμενη συνάδελφο, θα διαπιστώσουμε ότι πράγματι η Καλλιόπη Σπινέλλη, σε όλη την 25ετή πορεία της στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, ουδέποτε έπαψε να ενισχύει νέους ανθρώπους προς την κατεύθυνση της εγκληματολογικής θεωρίας και έρευνας και ταυτόχρονα να συνεργάζεται αρμονικά με τους συναδέλφους της ή άλλους εμπειρογνώμονες στη διεξαγωγή ερευνητικού έργου. Συγκεκριμένα αξίζει να θυμηθούμε τις προσπάθειές της για συγκρότηση Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών στον Τομέα Ποινικών Επιστημών του Πανεπιστημίου μας (φιλοδοξία που τελικά πραγματοποιήθηκε το 1992), για προώθηση προγραμμάτων συνεργασίας ευρωπαϊκών πανεπιστημίων με το Τμήμα Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών (π.χ. Erasmus) και προγραμμάτων άσκησης έναντι αμοιβής φοιτητών αυτού του Τμήματος σε διάφορους τομείς –ΕΠΕΑΕΚ–, για από κοινού δράση του Τμήματος αυτού με τον Δικηγορικό Σύλλογο Αθηνών στο πλαίσιο του Προγράμματος Νομικής Βοήθειας, καθώς και με το αμερικανικό Πανεπιστήμιο Temple (επί 20ετία!) προς πραγμάτωση θερινού προγράμματος σπουδών για αμερικανούς φοιτητές. Σημαντι-

κή υπήρξε εξάλλου η συμβολή της στην οργάνωση και λειτουργία του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών αρχικά ως Διευθύντριας και από το 2001, οπότε αφυπηρέτησε, έως σήμερα ως Αναπληρώτριας Διευθύντριας. Επίσης έως σήμερα εξακολουθεί να διδάσκει στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών του Τομέα μας, να επιβλέπει υποψηφίους διδακτορικών διατριβών και να μετέχει ενεργά στα εγκληματολογικά δρώμενα μέσω εισηγήσεων σε συνέδρια, μελετών σε τιμητικούς τόμους και συμμετοχής σε ερευνητικά προγράμματα.

2. Ένα δεύτερο στοιχείο, χαρακτηριστικό του ολοκληρωμένου ακαδημαϊκού διδασκάλου και επιστήμονα, είναι η *επιστημονική του συμβολή στα δημόσια πράγματα της χώρας και στο κοινωνικό γίνεσθαι*. Βεβαίως μπορεί να αντιτείνει εδώ κανείς ότι είναι πολύ δύσκολο να συζητηθεί η επιστημονική θεωρία με τη δράση στο δημόσιο βίο (και δη, με την έννοια του Πλατωνικού οράματος για τον «φιλοσοφο-βασιλέα»: Πλάτωνος, Πολιτεία. Ε' 473c) και ότι συνήθως ισχύει το ρητό του Bismarck περί του ότι με τρεις καθηγητές η πατρίς απόλλυται (drei Professoren, Vaterland verloren!). Όμως, από την άλλη πλευρά, είναι τουλάχιστον ανεδαφικό να εγκλωβίζεται ο ακαδημαϊκός διδάσκαλος στο σπουδαστήριό του και στις στοίβες των βιβλίων του, δηλ. στον... «παράδεισο των νομικών εννοιών», για να θυμηθούμε τον Jhering, χωρίς να προσπαθεί να μετασχηματίσει τις συσσωρευμένες γνώσεις του σε κοινωνικά χρήσιμο προϊόν. Με μια τέτοια απομόνωση ζημιώνεται όχι μόνο το κοινωνικό σύνολο, ως προς το οποίο οι γνώσεις του επιστήμονα παραμένουν –πλην απροόπτου– αναξιοποίητες, αλλά και ο ίδιος ο επιστήμονας, που παύει βαθμιαία να έχει επαφή με τη ζώσα πραγματικότητα της επιστήμης του. Έχοντας ίσως αυτά κατά νου, η Καλλιόπη Σπινέλλη υπήρξε πάντοτε πρόθυμη να βοηθήσει με τις γνώσεις της και την εμπειρία της –ως Πρόεδρος ή μέλος σε νομοπαρασκευαστικές επιτροπές της χώρας μας– σε κρίσιμα θέματα του αντικειμένου της (Σωφρονιστικός Κώδικας, Δίκαιο Ανηλίκων, αντιμετώπιση σεξουαλικής εκμετάλλευσης ανηλίκων, θεσμοθέτηση ελληνικών εναλλακτικών ποινών στο ελληνικό Ποινικό Δίκαιο, όπως π.χ. κοινωφελής εργασία, κ.ά.), καθώς και να συνδράμει από υψηλόβαθμες θέσεις σε επιστημονικά συμβούλια ή άλλους κρατικούς και δικαστικούς φορείς (Κεντρικό Επιστημονικό Συμβούλιο Φυλακών, Δικαστήριο Κακοδικίας, Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων - ΚΕΘΕΑ, Επιτροπή αξιολόγησης πιλοτικού προγράμματος για υποκατάσταση ναρκωτικών ουσιών κ.ά.).

3. Ένα τρίτο στοιχείο ολοκληρωμένης προσωπικότητας του ακαδημαϊκού διδασκάλου και επιστήμονα είναι ασφαλώς η δυναμική του *επιστημονική παρουσία και πέρα από τα σύνορα της χώρας του, σε διεθνή ή διακρατικά συνέδρια, επιτροπές, συνεργασίες και επιστημονικά προγράμματα*, έτσι ώστε και να ενημερώνεται ο ίδιος για τις εξελίξεις του γνωστικού του αντικειμένου, αλλά και να δίνει το επιστημονικό του «παρών» στα διεθνή fora ως εκπρόσωπος και πρέσβειρα ιδεών της χώρας του. Και από την άποψη αυτή η τιμώμενη έδωσε πράγματι ένα ξεχωριστό «παρών» στα

επιστημονικά δρώμενα της αλλοδαπής, καταλαμβάνοντας σημαίνουσες θέσεις: σε επιτροπές του Συμβουλίου της Ευρώπης (Επιστημονικό Εγκληματολογικό Συμβούλιο, Επιτροπή Εμπειρογνομώνων για τη γενετήσια εκμετάλλευση, πορνογραφία και εμπορία παιδιών και νεαρών ατόμων, Επιτροπή Εμπειρογνομώνων για τη Στατιστική της Εγκληματολογίας), στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ως *ad hoc* δικαστής στην υπόθεση Peers κατά Ελλάδος), στο Δίκτυο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Πρόληψη του Εγκλήματος (EUCPN), αλλά και ως μέλος διεθνών ποινικοεγκληματολογικών εταιρειών ή επιτροπών έκδοσης, επιστημονικών περιοδικών κύρους.

4. Τέταρτο στοιχείο αναπόσπαστα συνδεδεμένο με την προσωπικότητα ενός ακαδημαϊκού διδασκάλου και επιστήμονα είναι ο *σχεδιασμός* και η *πραγματοποίηση πρωτότυπων ερευνών* στο πλαίσιο ερευνητικών ομάδων με ώριμους επιστήμονες αλλά και φοιτητές. Και εδώ η Καλλιόπη Σπινέλλη έχει να επιδείξει σημαντικό έργο τόσο σε ερευνητικά προγράμματα που έγιναν σε συνεργασία με ξένες χώρες (π.χ. έρευνα αυτο-ομολογούμενης παραβατικής συμπεριφοράς ανηλίκων, σε συνεργασία με το Ολλανδικό Υπουργείο Δικαιοσύνης) ή κατ' εντολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Έρευνα για την Ευρωπαϊάτη), όσο και σε σχέση με έρευνες του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών (π.χ. έρευνα για την ευθανασία), ενώ πρωτοποριακή υπήρξε και η έρευνα που διεξήγαγε μαζί με την E. Pitsiou-Darrough για τις προσβολές και την προστασία της τρίτης ηλικίας.

5. Πέμπτο κεφαλαιώδες στοιχείο του ακαδημαϊκού διδασκάλου και επιστήμονα είναι, αυτονόητα, το *ποιοτικό συγγραφικό του έργο*. Και από την άποψη αυτή η Καλλιόπη Σπινέλλη μπορεί να είναι υπερήφανη για το έργο της, που διακρίνεται για την επιμελημένη μεθοδολογία και τεκμηρίωσή του, τις ενδιαφέρουσες ιδέες και τον εντυπωσιακό του όγκο (πάνω από 100 μελέτες, από τις οποίες μάλιστα οι μισές σχεδόν ξενόγλωσσες). Ήδη κατά την εποχή των μεταπτυχιακών της σπουδών στο Πανεπιστήμιο του Σικάγο η τιμώμενη εξεπόνησε μian αξιόλογη διεπιστημονική διδακτορική διατριβή με θέμα «Προβλήματα και Ιδιαιτερότητες του Αμερικανικού Δικαστηρίου Ανηλίκων», υπό την επίβλεψη του διακεκριμένου καθηγητή Max Rheinstein. Επίσης, πριν από την επιστροφή της στην Ελλάδα, προσλήφθηκε στο αμερικανικό «Εθνικό Συμβούλιο Δικαστών Ανηλίκων» και επιμελήθηκε, σε συνεργασία με τον εγκληματολόγο Dr Daniel Skoler, την έκδοση ενός «Οδηγού και Εγχειριδίου για τους Δικαστές Ανηλίκων» το 1964. Ένας άλλος αξιομνημόνευτος σταθμός στη συγγραφική της δραστηριότητα υπήρξε η έκδοση της διατριβής της επί υφηγεσία με ένα θέμα που βρίσκεται στο μεταίχμιο ποινικού δικαίου και εγκληματολογίας, δηλ. τη γενική πρόληψη των εγκλημάτων (1982). Στο έργο αυτό, έκτασης 480 σελίδων, η τιμώμενη επιχειρεί όχι απλώς να αναλύσει τους γενικοπροληπτικούς σκοπούς της ποινής, αλλ' επιπλέον, όπως προδιαθέτει και ο υπότιτλος της μονογραφίας, να προβεί σε μία «θεωρητική και εμπειρική διερεύνηση μορφών

κοινωνικού ελέγχου», εστιάζοντας μεταξύ άλλων στη λεγόμενη εξωποινική ή κοινωνική πρόληψη. Επιπλέον, ιδιαίτερος χρήσιμα για τους φοιτητές μας αλλά και για την ευρύτερη επιστημονική κοινότητα είναι τα πρωτοποριακά για την Ελλάδα πανεπιστημιακά της εγχειρίδια για την Εγκληματολογία (1982, 2005²), για το Δίκαιο Ανηλίκων (1987, 1992²) και για τη Διερεύνηση του Συστήματος Ποινικής Δικαιοσύνης (1995, 2007²). Επίσης η τιμώμενη έχει επιμεληθεί μαζί με συναδέλφους της ή και μόνη της, την έκδοση σειράς βιβλίων όπως η Σωφρονιστική Νομοθεσία, οι Κρατούμενοι από τη σκοπιά των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, και οι Πολιτικές Στήριξης του Ανηλικού Παραβάτη. Με τα έργα της αυτά, καθώς και με τις επιμέρους μελέτες της, η Καλλιόπη Σπινέλλη προώθησε σημαντικά την επιστήμη της Εγκληματολογίας και δη μέσα από ιδέες πρωτοποριακές και πρωτότυπες για τη χώρα μας, όπως η χρήση του όρου «παραβάτης» αντί για «εγκληματίας» ως προς τους ανηλίκους και η ευαισθητοποίηση της ελληνικής και ευρωπαϊκής κοινής γνώμης σε επίκαιρα για την εποχή μας ζητήματα όπως η γενετήσια εκμετάλλευση των ανηλίκων, η ενδοοικογενειακή βία και η βία κατά ηλικιωμένων. Σπουδαία είναι, εξάλλου, και η συμβολή της αφενός στον τομέα των εγκληματολογικών στατιστικών ως αξιόπιστου εργαλείου για έρευνα, και αφετέρου στις πολιτικές που ενδείκνυται να εφαρμοσθούν για την αποσυμφόρηση των φυλακών.

6. Έκτο, τέλος, αλλ' ίσως και το σπουδαιότερο στοιχείο για τη συγκρότηση ενός ολοκληρωμένου ακαδημαϊκού διδασκάλου και επιστήμονα είναι ασφαλώς το λεγόμενο «ακαδημαϊκό ήθος», έννοια στην οποία συμπυκνώνονται όλες εκείνες οι αρετές που εξασφαλίζουν το επιστημονικό κύρος αλλά και την αγαστή συνεργασία με τους άλλους συναδέλφους και τους φοιτητές: Ακεραιότητα χαρακτήρα, υπευθυνότητα στην εκτέλεση ανειλημμένων υποχρεώσεων, έλλειψη εμπάθειας και προκατάληψης ή μονομέρειας, πνεύμα συνεργασιμότητας αλλά και ακριβοδίκαιης μεταχείρισης των άλλων, κυρίως όμως ανθρωπιά και προσήλωση στις βασικές αξίες της δημοκρατικής πολιτείας, όπως είναι πρωτίστως ο σεβασμός της αξίας του ανθρώπου. Όσοι γνωρίζουν την Καλλιόπη Σπινέλλη, μπορούν να βεβαιώσουν ότι και στις δύσκολες αυτές απαιτήσεις και προδιαγραφές του ακαδημαϊκού ήθους, έχει ανταποκριθεί με επιτυχία, όπως και γενικότερα στα ακαδημαϊκά της καθήκοντα, και μάλιστα χωρίς να έχει καθόλου παραμελήσει την οικογένειά της, δηλ. τον σύζυγό της, διακεκριμένο καθηγητή Διονύσιο Σπινέλλη, και τα τρία αξιόλογα παιδιά της.

Ο τιμητικός τόμος που προσφέρεται σήμερα στην καθηγήτρια Καλλιόπη Σπινέλλη, με 1.320 σελίδες και 68 υψηλού επιπέδου συμβολές από 77 συναδέλφους και μαθητές της, αποτελεί αναμφίβολα ένα «Αντίδωρο» αυτών των ανθρώπων και της εν γένει επιστημονικής κοινότητας για τα όσα αντιστοίχως εκείνη απλόχερα προσέφερε σε όσους είχαν τη χαρά να συνεργαστούν μαζί της όλα αυτά τα χρόνια.